

Іуній 15

1871.

Книжка 18.

Свободата и длъжността

Когато нѣкой чловѣкъ ся намира затворенъ въ тъмницѣ, ный казуваме, че той нѣма свободѣтъ си; когато го пуснатъ изъ тъмницѣтъ, ный казуваме, че той е добль свободѣтъ си. Тѣй сѣщо казуваме и за единъ народъ че не е свободенъ, ако не сѣдѣйствува и той въ съставеніето на законѣтъ, въ администраціѣтъ на отечеството си, и ако ся не сѣди отъ рядовны сѣди за погрѣшки опредѣлены отъ законѣтъ. Но и въ двата случая ный смѣсямы самѣ свободѣ съ дѣйствіята на свободѣтъ. Защото какъ-както подданикътъ, който е принуденъ да ся повинува на своеволіята на господаря си, тѣй сѣщо и затворникътъ, който лежи въ тъмницѣтъ съ рѣцѣ и крака вѣрзаны, сѣ дѣйствително господари на вольтѣтъ си, и имѣтъ душѣтъ си свободнѣ. И двамата сѣ свободны да благославятъ положеніето си или да го прокълняватъ, да ся подчинятъ на участь-тъ си или да търсятъ срѣдства да ѣ измѣнятъ. Волята имъ не е исгасена въ коренътъ си, тя е само потиснѣта въ вѣнкашето ѣ появленіе. Затворникътъ и подданикътъ не могатъ да дѣйствувать, но могатъ еще да искать. Законѣтъ, обычаѣтъ, тиранитѣ и потисницитѣ сѣ безсилни противъ тѣзи вѣтрѣшнѣ свободѣ която съставлява нашето чловѣческо достоинство. Тази сѣщественна на чловѣка свобода е основата на коѣто лежи нашето пра-

во на гражданскъ и на политическъ свободж. Трѣба да да имамы най-напрѣдъ волж за да можемъ да искамы да почитатъ нашжтъ волж. Прѣди да станж гражданинъ въ обществото трѣба да знаж въ съвѣсть-тж си че съмь една личность.

Свободата, безъ която нѣма нравственностъ, защото нѣма, безъ неж, ни длъжностъ ни отговорностъ, не е прочее: власть-та да направж или да не направж, но: *властьта да искамы или да неискамы*. Свободни ли сме? Ще рѣче: рѣшеніята които си съставляваме да дѣйствуваме или да не дѣйствуваме зависятъ ли единствено отъ сами насъ?

Като е тѣй, кой е онзи человекъ който да не мисси че е свободенъ въ рѣшеніето си? Прѣдставя ми нѣкой двѣ бѣлы меджидіета и ми казва: «Избери което щешъ отъ двѣтъ.» Не съмь ли съвршено свободенъ да изберж вмѣсто единжтъ другжтъ? Твърдѣ лесно нѣщо е да вдигнж ржкжтъ си три пжти въ растояніе на единъ часъ, ако съмь свободенъ то зависи съвршено отъ мене да ъж вдигнж или да ъж не вдигамъ; ако не съмь свободенъ, то зависи отъ нѣкожъ причинж независящъ отъ можжтъ волж. Това като е тѣй, азъ прѣдлагамъ на всякого който мя мисли свободенъ да ся обзаложи за единъ миліонъ гр. че ще вдигнж ржкжтъ си три пжти въ растояніе на единъ часъ. Кой бы ся обзаложилъ съ мене? Никой. Кой бы ся двоумилъ да прѣдложи таквозъ едно обзалаганіе? Никой. Това е прочее ясно доказателство че всичкий свѣтъ върва че имамъ властжтъ да направж движеніето, ако искамы.

Всичкытъ дѣла въ живота ми показватъ неоторимо че азъ вървамъ въ свободжтъ си. Когато да вземж нѣкое рѣшеніе, азъ ся двоумж, размыслявамъ; ще каже че азъ ся нерѣшавамъ: кога съмь направилъ нѣщо което ми ся види добро, азъ самичакъ ся ублажавамъ; ще каже че това нѣщо е мое. Ако, напротивъ, то нѣщо не е добро, азъ ся оскърбявамъ, или ся ядосвамъ, или съвѣстьта ми мя бие. Тѣй сжщо сждж съ сжщытъ чувства и дѣлата на другытъ человекы. Не правж нищо, не казувамъ нищо което да не прѣдполага че съмь свободенъ и азъ и другытъ. Какво нѣщо е законътъ върху когото е основано цѣлото общество? Защо сж сждилищата? Защо сж тъмницитъ,

ако не съществувахе свободата? Махнѣте идеѣтъ на свободѣтъ, и обществото ся събаря. Безъ свободѣтъ нѣма ни правда, ни задлъженія, ни порокъ, ни добродѣтель, ни прошка ни награжденіе. Безъ свободѣтъ, и храмоветѣ Божіи не сж освѣнь една тържественна лѣжа дѣто обѣщавамы на Бога да му дадемъ еднж покорность която не зависи отъ насъ.

Всичкы чловѣци вѣрватъ че свободата съществува. Царьтъ и овчарьтъ ся осѣщатъ отговорны единьтъ за царството си другийтъ за стадото си; и най-невѣжата бы ся мыслить оправданъ ако можеше да каже: «ржката ми е която всичко направи, противъ волятъ ми.» Не само всичкытъ чловѣци, отъ създаіе міра и до сега, вѣрватъ въ свободѣтъ; но това убѣжденіе е естественно и необоримо. Дивыйтъ вѣрва въ своѣтъ свободж както и образованныйтъ. Това убѣженіе съществува въ всичкытъ движенія на живота ни, и не изчезва никога изъ насъ.

Гледамъ едно дърво, еднж кщж, единъ чловѣкъ; съмнѣвамъ ли ся за съществуваніето на тѣзи тѣла? Не; азъ вѣрвамъ въ тѣхъ, безъ да разсжждамъ, безъ да испытывамъ, безъ да ся съмнѣвамъ; вѣрвамъ въ тѣхъ съ цѣлыиъ чловѣческый родъ. Защо? защото тѣи го пска природата ми, защото иѣкакъвъ си необоримъ инстинктъ мя кара да приемж това убѣжденіе. Тѣи сжщо гледамъ въ всичкытъ си дѣла свободѣтъ и вѣрвамъ въ нежъ, и това вѣрваніе е естественно, постоянно, право.

Отъ гдѣ ми е дошла идеята на свободѣтъ ако не съмъ свободенъ? Не стига да чуемъ една дума да ся повтаря за да разбиремъ мыслѣтъ и; трѣба еще да намѣржъ въ себе си или вѣнь отъ себе си прѣдмѣтътъ на който ся тя отнася. Чловѣкъ ако не бѣше свободенъ не само нещеше да има идеѣтъ на свободж, но даже никакъж идежъ. Какъ быхъ ѣж ималъ? Вѣйкашныйтъ свѣтъ не ми ѣж дава. Слушамъ вѣтърьтъ да бучи, гледамъ едно дърво че паднж и казувамъ: «вѣтърьтъ събори това дърво.» Обаче, какво видѣхъ? — вѣтърьтъ црвомъ, паденіето на дървото послѣ и нищо повече; въ това виждамъ едно отношеніе на послѣдуваніе, не виждамъ едно отношеніе на причинж и дѣйствіе. Така става съ всичкытъ физическы явленія: ный гы виждамы да ся слѣдватъ; забѣлжвамы че това слѣдованіе

е постоянно: въ това ся състой нашата опытность. За да заключимъ послѣ че едно явленіе е причината на онова явленіе което го слѣдува, трѣба да имамы идеѣтъ на причинѣ, която идея да ни дохожда отъ другадѣ; а идеята на причинѣ ся явява въ челоувѣческѣтъ свѣсть, защото ный улавямы операціѣтъ на еднѣ причинѣ дѣйствующѣ между размышленіето, което прѣдшествува на движеніето, и самото движеніе.

Това нѣщо не е една случайна срѣща. нито пъкъ едно нужно слѣдуваніе: то е свободното, доброволното произведеніе на единъ актъ, който произлазя отъ нашѣтъ волѣ, който актъ волята ни можаше да го не направи, или можаше да го направи друго-яче и когата е господарка да го продѣлжи или да го спрѣ. Имам ного фактове които ставатъ въ насъ или вѣнъ отъ насъ споредъ законитѣ на природѣтъ, безъ посрѣдничеството на волѣтъ ни; но колкото за горнійтъ фактъ ный го познаваме на часътъ; разумяваме го отъ всичкѣтъ други, чувствуваме че той ни дава стойностьтъ и мѣрѣтъ на силѣтъ ни, и ни показва мѣстото което занимаваме между разнитѣ сѣщества на земѣтъ. Той ся подновява непрѣстанно и непрѣстанно показва вліяніето на волѣтъ врѣху дѣлата ни. Така идеята на нашѣтъ свободѣ ни дава идеѣтъ на причинѣ. Безъ свободѣтъ, на коѣто длѣжимъ понятіето на причинѣ, нашійтъ умъ щеше да има идеѣтъ и зрѣлището на движеніе; но нещеше да разбере никога животѣтъ.

Едно какво и да е дѣйствіе на челоувѣка е твърдѣ сплетено нѣщо. Като го анализирамы добрѣ ный ще намѣримъ въ него четыри елемента: мыслѣтъ да направимъ актѣтъ, мыслѣтъ и разискваніето на причинѣтъ, рѣшеніето и изпълненіето. И дѣйствително, за да дѣйствува нѣкой трѣба да иска, а за да иска трѣба да знае какво иска и защо го иска. Тѣзи четыри послѣдователни елемента на своеволныйтъ актъ ся слѣдуватъ нѣкога толкозь бързо щото мжно могатъ и да ся различатъ; дѣлото тукъ що е намыслено и е направено. Нужно е обаче да ги различимъ; защото свободата е собственийтъ характеръ на рѣшеніето и не ся намира нито въ онуй което слѣдува рѣшеніето. Нека взѣмимъ за примѣръ дѣлото да вдигне челоувѣкъ рѣжѣтъ си и нека го анализирамы подробно.

Да забълбжимъ най-напрѣдъ че ни ся случава често да движимъ ржкжж си инстинктивно, безъ да знаемъ че жж движимъ, или поне безъ да знаемъ защо жж движимъ. Ный нито смы внимателни всякога въ живота си нито управляваме всякога движеніята си. Въ дѣтскый си възраст всичко правимъ безъ да знаемъ какво правимъ, и желаніята ни сж които ни управляватъ безъ посрѣдничеството на вольтжж. По-отпослѣ, сжщето отсжтствие на вольтжж въ дѣлата ни и въ силното разбужданіе на страститѣ ны. Но ный говоримъ тука за единъ отъ тѣзи актове който извършваме съ съзнание, на когото цѣлтж познаваме прѣдварително, когото изучаваме, за когото ся осещамы очевидно отговорни; съ единъ рѣчь, за единъ актъ извършенъ съ хладнокрвие и обмысленность. Ный ще прѣдположимъ че ся касае, напримѣрь, за едно гласоподаваніе въ едно събраніе.

Явно е че азъ нѣма да вдигнж ржкж да подамъ гласъ безъ да разберж за какво искатъ да гласоподамъ, каква е важностьта на въпроса, и нѣма да разисквамъ въ себе си додѣ не видж ясно за каквж работж ся подава гласъ. Въ това гласоподаваніе има много нѣща да ся разгледватъ; защото азъ имамъ най-напрѣдъ идежж да вдигнж ржкж, и послѣ разбирамъ чи като направж това движеніе азъ ще дамъ одобреніето си на това прѣдложеніе. За да съмъ съвршенно господарь на вольтжж си, трѣба най-напрѣдъ да разберж добрѣ прѣдложеніето. Единъ благоразуменъ чловѣкъ не прави никое важно дѣло безъ да размысли прѣдварително зрѣло връху слѣдствіята, безъ да го разчлени подробно и проникни дѣлобоко. Той знае не само какво ще направи, но и какво ще произлѣзе или може да произлѣзе отъ онова което ще направи. Такъвъ чловѣкъ е много повече господарь на себе си, на силжжж си и на сждбжжж си отколкото духътъ безъ проникателность и безъ здравомыслие, който не знае да сврзва едно дѣло съ слѣдствіята му и на когото всичкыйтъ животъ не е освѣнъ единъ редъ отъ случкы. Необмысленностьта е лошъ съвѣтникъ.

Слѣдователно познанието на дѣлото което ся касае да направимъ и неговытъ слѣдствія даже отдалечены или възможны, е прввый фактъ който прѣдшествува свободно рѣшеніе. Ето сега вторый фактъ.

Не мож да помислѣж че ще подамъ гласъ въ единъ въпросъ много важенъ безъ да не почувствувамъ въ себе си разны страсти да мя развълнуватъ силно. Въ слабитѣ души таквазъ е силата на страстьтѣ и таквазъ е слабостта на умътъ имъ, щото гледа гы человекъ да ся вълнуватъ между желаніята си, безъ да може съвѣстьта имъ само да си обади гласътъ, подобны на единъ ладія разлюляна отъ буржтѣ а безъ пилотъ и безъ кормчій. Колкото повече страстьта е силна толкозъ повече, за да ѝ противостоимъ имама нужда отъ енергическѣ волюж. Неоспоримо е че человекъ може всякога да ся бори противъ страстьтѣ си и да ѣж подчини; и ако ѝ устѣпи, когато познава всичкитѣ слѣдствія на онова което тя го кара да направи, тогазъ той своеволно ся изоставя на страстьтѣ си.

Освѣнь страстьтѣ, нѣма ли друго нищо въ мене което да мя побужда да дѣйствувамъ или да не дѣйствувамъ? Явно е че азъ често ся борѣж противъ страстьтѣ, че ѝ налагамъ устѣпки и жертвованія, че сполучамъ даже, чрѣзъ едно по-голѣмо усилие, да ѣж унищожѣж. Кое мя принуждава да противостоѣж така на страстьтѣ? Идеята на длѣжностътѣ. Длѣжностъта ся явява въ мене като една сила тиха, но непоколебима, на коѣто рѣшеніята не зависятъ ни отъ волюжтѣ ми, ни отъ законитѣ, ни отъ страститѣ, ни отъ хорскитѣ прѣдрасудкы; ужасна за оногозъ който ѣж нарани и кротка за оногозъ който ѣж слѣдва.

Така, прѣди да ся рѣшѣж, азъ усещамъ въ себе си вълненіята на страстьтѣ и слушамъ повелителныйтъ гласъ на длѣжностътѣ. Случава ся страстьта и длѣжностъта да сѣж съгласни и да мя съвѣтуватъ истото поведене: въ такъвъ случай въ мене нѣма никаква вѣтрѣшна борба; но може да ся случи щото страстьта да мя влачи на единъ странѣ, а длѣжностъта да ми зове на другѣ; често даже азъ бывамъ вълнуемъ отъ разны страсти, отъ тамъ става нерѣшителностьта и раздираніята на сърдцето. И съ доброто разбиране на правдѣтѣ и на ползѣтѣ въ дѣлото което ще направѣж душевното беспокойствие непрѣстанва; духътъ ми може да произнесе сигурно своето сѣждане, но и пакъ да остави душѣтѣ ми въ сѣмпѣние, защото волята ми не ся управлява отъ сѣщитѣ закони отъ които умътъ ми; и сврѣшенната независимость на волюжтѣ ми

ся не явява нигдѣ съ по-голѣмъ очевидностъ отколкото въ тѣзи нерѣшителностъ, която съществува слѣдъ като умътъ е произнесълъ своето сѣжденіе.

Освѣнъ страстьтъ и длѣжностътъ които сѣ двигателитѣ на нашитѣ рѣшенія, нѣкои философи вземътъ за особенъ двигателъ добръ разбраныйтъ интересъ. Но, интересътъ добръ разбранъ не е друго освѣнъ страстьта оцѣнена и присмѣтнѣта отъ умътъ, слѣдователно и той, ако и да е по-разбранъ отъ страстьтъ, пакъ истича изъ нежъ. Само длѣжностъта има друго происхождение.

Ный видѣхмы до тука умътъ въ намислеваніе да направи единъ актъ и разсѣждающъ връху естество то му; обсаденъ отъ страститѣ и старающъ ся да го распознае и да прѣдвиди слѣдствіята имъ; просвѣтенъ отъ длѣжностътъ и вълпующъ ся между интересътъ и между правдѣтъ. Слѣдъ това само размышленіе, това двоуменіе, или въ срѣдъ него волята ся рѣшава да направи актътъ: като ся изоставя да ся води ту отъ интересътъ ту отъ длѣжностътъ и всякога господарка на свойтъ изборъ; често пакъ като стѣпчи подъ позѣтъ си и интересътъ и длѣжностътъ да ся повинува на нѣкоякъ безумнѣ страсть, като ся осеща съврѣшенно свободна да направи друго нѣщо нежели онуй което прави; готова да спрѣ рѣшеніето си или да го прѣобърни въ друго, безъ да ся бои отъ нѣкоякъ вѣнкашиж силѣ, нито отъ толкозъ голѣмѣтъ вътрѣшнѣ силѣ на желаніето и на разумътъ. Всичката свобода състой въ този актъ; нека го разгледамы добръ.

Най-напрѣдъ, нека докажемъ добръ, че нито страстьта нито идеята не сѣ способни да направятъ единъ актъ безъ посрѣдничеството на волятъ ми. Ако страстьта произведе нѣкой актъ, то става когато ѝ ся вдамъ. Каквато и да е силата на едно чувство или на едно начало, азъ чувствавамъ, виждамъ че могъ да го уничтожѣ съ рѣшеніето си. Желаніето ми може да бѣде колкото ще голѣмо, азъ могъ да му противостоѣ, ако искамъ; длѣжностъта ми може да бѣде ясна като слѣнцето, азъ могъ, ако щѣ, да ѣж погазѣж подъ краката си.

Еще една черта на свободѣтъ: азъ не само рѣшавамъ въ коякъто смисълъ искамъ, но опрѣдѣлявамъ и минуващѣ, часътъ който ми ся прави; нищо мя не принужда-

ва да прѣдпочтѣ единъ часъ отъ другы. Много пѣтя, слѣдъ нѣколко бързы и сплетены размышленія азъ дѣйствиувамъ внезапно безъ да съмь рѣшилъ проблемѣтъ коѣто си бѣхъ прѣдложилъ: въ този случай волята ми не чака умътъ ми. Нѣкога обмыслямъ до край и съвършено онуй което искамъ да направѣъ, но когато съмь всче тѣй разсѣдилъ, азъ стоѣъ нерѣшенъ и бездѣятеленъ: въ този случай умътъ ми не може да повлѣче волятъ ми. Има челоуѣци които иматъ рѣшителность въ умътъ и нерѣшителность въ сърдцето, доказателство очевидно за радикалнѣтъ независимость на волятъ. Съ еднѣ рѣчь, нѣма нищо по-очевидно различно отъ тѣзи три фазы на своеобразното дѣйствие: понятіето, разискваніето, рѣшеніето. Ный разбрахмы най-напрѣдъ че трѣбаше да искамы; послѣ испытахмы ако е праведно или ако е полезно да искамы, и най-послѣ, искамы. Да намыслимъ едно нѣщо, да размислимъ върху него, не ще каже че смы го направили. Мыслихъ че можахъ да вдигнѣ рѣжѣтъ си, познахъ че ще е добръ ако ѣъ вдигнахъ; обаче тя стояше еще неподвижна. Сега искамъ да ѣъ движѣ: тя ся движи.

Най-послѣ, въ минутѣтъ даже на моето рѣшеніе и когато започнѣ да дѣйствувамъ, какво осещамъ въ съвѣстьтъ си? Виждамъ ясно рѣшеніето си и разбирамъ че то е причината на мойтъ актъ; но въ сѣщото врѣме като виждамъ това виждамъ и самъ себе си като причина способна да го направи. Имамъ едно чувство, което може да е много или малко право, много или мѣлко точно но което никога нелипсува, за голѣминѣтъ на тѣзи силѣ която мя съставлява; разбирамъ ясно, виждамъ, чувствувамъ че тази сила която произвежда това рѣшеніе можеше да го не произведе или да произведе съвѣсмъ друго. Една причина, която можеше отъ само себе си, да произведе друго нѣщо нежели онуй което произвежда е една свободна причина. Тука прочее особенно виждамъ свободѣтъ си съ еднѣ необоримѣ силѣ; и заради това отъ всичкытъ актове на вжтрѣшнийтъ ми животъ рѣшеніето да дѣйствувамъ е актътъ който мя прави да проникнѣ най-дълбоко въ собственѣтъ си природѣ. Тука улавямъ животътъ, личностѣтъ челоуѣческѣ въ центрѣтъ на нейнѣтъ дѣятелность.

Всичката воля и всичката слѣдователно свобода е

истощена въ произведеніето на исканіето, въ рѣшеніето. Движеніето на дѣятелныѣ способности което е дѣйствието на рѣшеніето, приложеніе но му на дѣло, е съвѣсмъ друго нѣщо. Щомъ единъ пжъ волята ся рѣши, дѣятелната способностъ ѣкъ слѣдва, като единъ слуга, нѣкога съ упорство, нѣкога съ повиновеніето вѣрно или невѣрно доброволно или на сила. Дѣяніето не е друго освѣнь рѣшеніето на воляжтѣ, и останва отдѣлно отъ него като едно дѣйствието отъ своѣжтѣ причинѣ: свободенъ съмъ да искамъ или да не искамъ, да искамъ това или да искамъ онова, поне съмъ всякога въ състояніе да направѣж онова което искамъ. Азъ съмъ който искамъ; а моята дѣятелна способностъ е която ся повинува. Както го казувамъ тѣй е и истинно, че прѣдъ Бога и прѣдъ съвѣстьтѣ си затворникътъ е свободенъ въ дълбочинжтѣ на тъмницжтѣ; защото тъмницата не му позволява да упражнява свободжтѣ си но не може да му унищожи свободжтѣ.

«Хайде, Епиктете, отрѣжи си браджтѣ! — Немога, защото съмъ философъ. — Така ли? Ще накарамъ да ти отрѣжатъ главжтѣ. — На кефѣтъ ти.

«Да ми обадишь тѣзи тайнѣ, казувай. — Това зависи отъ мене. — Но ще тя вържѣ! — Мене ли? ты ся мамишь; ты не можешъ да вържишь освѣнь кракѣтъ ми. Човѣче! небето даже не може нищо надъ воляжтѣ ми.

«Ще ты хвърля въ тъмницѣ. — не мене, пріятелю: но това бѣдно тѣло. — Ще ти отсѣкѣ главжтѣ! — О чудна работа! рѣкохъ ли ти че неможешъ да ѣкъ отсѣчешъ?»

Всичко що съмъ, мисльта ми и сърдцето ми, тѣлото което обитавамъ и съ което си служѣж, всичко това е подчинено на неизмѣняемы закони; само азъ, независѣж освѣнь отъ съвѣстьтѣ си; азъ съмъ воляж всеилнѣ и свободнѣ.

Може да ся види нѣкому чудно зашто да доказвамъ свободжтѣ, когато всякой человекъ осяща себе ся свободенъ. Едно нѣщо което съвѣстьта ни доказва толкова ясно имали нужда отъ доказванія или отричанія?

Колкото и да чувствуваме всички че сме свободны едно научно доказваніе какво нѣщо е свободата и въ какво състон тя, всякога е полезно като просвѣтява еще по-вече съвѣстьта ни връху природжтѣ на нашжтѣ свободж. Освѣнь това, азъ турихъ подъ очитѣ на читателитѣ

това доказваніе на свободжтѣ съ другѣ цѣль: ималь намѣреніе да говорѣж за единѣ прѣдмѣтъ които интересува до най-высокѣ стѣпень всякого челоуѣка, и за когото ми ся чини да ся е говорило между насѣ твѣрдѣ малко до сега, сирѣчь, искамы да покажѣ въобще какво нѣщо е **ДЛЪЖНОСТЬТА**. Науката на длѣжностѣта лежи цѣла върху началото, че човѣкъ е свободенѣ, за това трѣбаше да докажѣ прѣвомѣ челоуѣческѣтѣ свободж, и да ѣж положѣж като основж за развитіето на длѣжностѣтѣ.

Нашитѣ бащи сѣ имали въ дѣлата си за двигателъ не само интересѣтъ, но и Божіѣтѣ волю. Отѣ страхѣ или отѣ любовь къмъ Бога, тѣ бѣхѣ способны да направатѣ голѣмы жертвованія отѣ егоизма си, да извършатѣ дѣла прѣвѣсходны и да покажѣтъ высокѣ добродѣтель и голѣмѣ нравственностъ. Откакто обаче смы влѣзли въ пѣтътъ на цивилизаціѣтѣ, вслѣчки онѣзи които ся считатѣ отѣ новийгѣ свѣтъ изгубихѣ бащиното си страхопочитаніе къмъ Божіѣтѣ волю безѣ въобще да сѣ го замѣстили съ друго нѣкое високо начало, или по-право да кажѣ, съ истото високо начало подѣ другѣ формѣ, което да ги освѣтява и укрѣпява въ дѣлата имѣ. На всякадѣ ще чуешѣ днесѣ да говорятѣ че интересѣтъ е който движи свѣтътъ, че въ него състой щастіето, че бсвѣнъ интересѣтъ всичко друго е лѣжа, че който не е разбралъ това не ни дава голѣмо доказателство за умѣтъ си, че съ едиѣ рѣчь, интересѣтъ е всичкото на челоуѣка и че той трѣба да е единичкыйтъ неговъ двигателъ въ дѣлата му. Безѣ съмнѣніе, интересѣтъ е всемірный двигателъ на челоуѣческыѣ дѣла; но той не е и не трѣба да бѣде единственныйтъ нашъ двигателъ; има и другъ единъ двигателъ по-благороденѣ, по-высокъ по-спасителенѣ който трѣба да съдружава всякого интересѣтъ, да господствува надѣ него, да го ограничава, да го управлява, да бѣде върховныйтъ и неограниченъ господаръ на нашитѣ дѣйствія, и този двигателъ е **ДЛЪЖНОСТЬТА**. Челоуѣкъ има страсти и разумъ; интересѣтъ взема началото си отѣ страститѣ, длѣжностѣта черпи своето начало въ разумѣтъ; челоуѣкъ прочее, достоинъ за това имя, трѣба да ся управлява отѣ разума си и да подчинява интересѣтъ подѣ длѣжностѣтѣ, страстѣтѣ подѣ съвѣстѣтѣ: Тамѣ е истинското образование.

Единъ челоѡкъ ся принуждава за нѣкожъ си работж да отиде да направи едно пжтуваніе отъ Българіѡ да кажемъ до въ Боснж. Прѣди да трѣгне, той отива приедного отъ пріятелитѣ си въ градътъ и му вѣвѣрява скритомъ парытъ си 150,000 гр. да му гы варди догдъ ся върни, защото не ще гы остави у дома. Три дни слѣдъ отхожданието му на пжтъ, дохожда извѣстіе, че по пжтътъ го нападнжли разбойници и го убили. Пріятельтъ му знае че само убитыйтъ знаеше че тази пари сж у него и че ако гы смълчи, никой не ще да знае никой нищо затова; знае еше че убитыйтъ му пріятель оставя четири сирачета на които тѣзи пары принадлежатъ по право. Ако замълчи парытъ, той слѣдва интересътъ си; ако гы обади и върни на сирачетата, той слѣдва длжностътъ си. Пытамъ сега онѣзи които казватъ че трѣба да слушама само интересътъ, ще замълчатъ ли парытъ или ще гы обадятъ? Ако този челоѡкъ не замълчеше парытъ, но гы обадеше и върнеше на сирачетата, неше ли му възржкоплешемъ всища и той самъ не ще ли да ся осеща по-честитъ и по-достоянъ за уваженіе отъ колкото ако бы гы смълчалъ? Това е явно доказателство че всища припознаваме че длжностъта е по-добра и прѣдпочтителна отъ интересътъ. Длжностъта не е друго нѣщо освѣнь жертвованіето отъ себе си за Бога и за другытъ челоѡци. Длжностъта по-нѣкога е лесна; но по-вечето пжти тя ны принуждава да ся изложимъ за нежъ въ опасности, въ страданія; принуждава ны да забравимъ, за нежъ, желаніята си, пріятелствата си, гнѣвоветѣ си, надѣждытъ си, и даже да дадемъ за нежъ и самый си животъ. Възмездіето което Провидѣніето ни готови за изпълненіето на длжностътъ ни е безкрайно, но то е особенно слѣдъ смрътътъ ни. Азъ прочее ще ся потруджъ, въ идущитѣ броеве да анализирамъ челоѡческжтъ природж психологычески, и да докажж че нейнынйтъ законъ е да има въ всицкытъ си дѣла за върховень двигателъ **ДЛЖНОСТЪТЪ** чрѣзъ изпълненіето на койжто само челоѡкъ може да бжде честитъ и блаженъ и на тозъ свѣтъ и на онзи.

Лазаръ Іовчевъ.

Народы́тъ въ турско

При многото други наши недостаткы има и това, дѣто ный Българитѣ до сега смы ся показали непростително малобрѣжаци, ся въ придирваніето и испытваніето самы себе си и около себе си. Твърдѣ често ный ся бжщимъ и за голѣмж работж го имама да пытамы и распытамы твърдѣ подробно за работы чужды и много отдалечены отъ насъ, отъ които или никаквж или твърдѣ малкж полсж, а може и поврѣдж нѣкож да имама, като привикватъ читателитѣ и народътъ ни на празны любопытствованія за чуждытъ работы. Въ нашитѣ до сега издадени и издаваны книги, вѣстници и други поврѣмненны списанія често ся срѣщатъ подробно и статистически описанія на страны и земи толкозь далечны, съ които нѣмамы никаквы сношенія, а рѣдко нѣкога, и то твърдѣ недостаточны свѣдѣнія ся срѣщатъ, за собственытъ наши земи и за народытъ съ които на едно живѣемъ. Земѣте въ ржкж еднж кож да е Географіж, която е вече книга и наука само и само за това и за това, ся и прѣдава въ училищата, и вы ще намѣрите въ неж най-подробны свѣдѣнія за всички почти чѣсти на свѣтътъ; но потърсѣте въ неж свѣдѣнія за земитѣ и народытъ въ Турско, и вы или нищо неще намѣрите да прѣчетете или твърдѣ малкы работы, и то не точны и погрѣшены свѣдѣнія; което ще каже че, всички тѣ народи сж ся погрыжили да иматъ точны свѣдѣнія за своитѣ си земи и жители (отъ които ный болъ и болъ черлемъ и заемамы,) а онѣзи мѣста и страны, за които ся ный най-много интересувамы, па и самытъ Европейци благословно очакватъ отъ насъ да ся просвѣтятъ, тѣ мѣста и страны оставатъ неизвѣстны и за насъ и за тѣхъ! Въ нѣкои списанія ще срѣщнешъ подробности за Пекинъ и Лондонъ, но никждѣ еще не смы чели подробности за Цариградъ, Одринъ, Пловдивъ, Търново, Охридъ, Солунъ или другъ нѣкой градъ. Ный можахмы да умножимъ доказателствата на еднж таквжъ чуждоманіж и отерѣдоточваніе, тѣй да кажемъ; и въ самытъ даже буквари дѣтето срѣща най напрѣдъ описанія за львове, камилопарды, и хиены, като да сж нашитѣ дѣца жители на Африкж; ко-

гато всинца знаемъ и исповѣдвамы че учението трѣба да започенва отъ извѣстнытъ прѣдмѣты и постепенно да пристѣпва къмъ по малко извѣстнытъ.

Но, врѣме е вече, мысльж, да обрнемъ вниманіето си на нашитѣ си работы, на онѣзь които сж прѣдъ нозѣтъ ни, а най-вече, както ся и пада, въ изслѣдованіе и придираваніе на нашій Истокъ и жителитѣ му во всяко отношеніе. На това ны натлъчава не само интересътъ, но и длѣжността ни. Ный обычамы да ся хвалимъ че смы най-многолюдното населеніе въ Европейскѣ Турціѣж, и не ни ся иска да ся покажемъ че смы по-долни въ нищо отъ Гърцы и Ерменцы, а явно и прѣявно е че нищо не смы направили отъ насъ си за да станемъ опознаты на Европейскытъ народы, когато наша длѣжность бѣ, както черпемъ за въ отечеството си отъ Европейскытъ списанія свѣдѣнія за наукытъ и художествата, сѣщо тѣй да имъ заемамы, ако не друго а то поне свѣдѣнія за насъ си по точны отъ каквито тѣ иматъ, и то не само за просто посочваніе — да покажемъ че като заемамы много и повращамы нѣщо, но и за други еще нравственны и вещественны интересы на народното ни бытіе.

Ный все ся плачимъ че смы сиромахъ народъ, но при всичко това всякъ годинѣж милионы трошимъ и прѣскамы за непотрѣбны и излишны работы, и Европейцитѣ знаѣтъ парытъ ни безъ да знаѣтъ насъ, знаѣтъ будалацинытъ и недостаткытъ ни, които ны унизявать прѣдъ тѣхъ, безъ да знаѣтъ прѣимуществата ни за които можемъ да бѣдемъ колко-годѣ уважаемы. Да ли не е по-добръ, или е толкозъ мѣчно или е бесполезно чакъ толкозъ, както за наукытъ тѣй и за собственытъ ни народенъ интересъ, ако неможемъ да испращамы по-настранѣж челоуѣцы вѣщы и способны да издиравать и описвать разнытъ мѣста и населенія, а то поне сами себе си да опишемъ? Всяко окръжіе, всякой градъ и село може, мыслимъ, да събере и да даде довольно отъ потрѣбнытъ свѣдѣнія чрѣзь които да можемъ и ный сами себе си да познаемъ, и на други да ся опознаемъ; но ето че до този часъ нищо не смы направили по тѣзи часть. Всичкы други и правителства и народи сж вече нѣщо извършили и прѣдприели да вършатъ за това, а само ный не смы ся еще ни накарнали, когато,

освѣнь шо никоѣж ползѣ не виждамы отъ туй си лѣхуваніе и потаяваніе, дѣто да не бждемъ опознати но и срамота е насъ да ся показвамы толкозъ нечувственны, както жителитѣ на най-дивитѣ мѣста по свѣтътъ, конто тѣй равнодушно, като насъ, гледатъ обходителитѣ отъ просвѣтенитѣ народы да посѣщаватъ и изслѣдуватъ и на самы тѣхъ неизвѣстнитѣ имъ мѣста. Чуждытѣ никога не ще могатъ да оцѣнятъ мѣстата и жителитѣ на нашій Истокъ споредъ истинното имъ достоинство, което, разумѣва ся, не можемъ и да искамы отъ тѣхъ, а отъ това сж и произлѣзли толкози-то не точны свѣденія и заблужденія въ Европѣ за источнитѣ народы. Освѣнь това пакъ, всякой чужденецъ придирва и заблѣзва изслѣдованіята си за нашитѣ страны съ по-другъ цѣль отъ нашитѣ желанія и чаянія, подъ поглѣдътъ на интереситѣ на своето отечество. Нужно е прочее Българинтъ като источный житель да познава Истокъ, мѣстото си, жилището си, съсѣдството си, издирено и описано отъ Българинъ и нужно е казвамы не само за безусловнѣтъ цѣль на наукѣтъ, но и за частнѣтъ — за нравственнѣтъ и вещественны интересы на Българина и на съжителнитѣ нему племена. Не ще го направимъ ли? и кога?

Има вече нѣколко години отъ какъ нашето въ Цариградъ Читалище, по прѣдложеніе на едного отъ нашитѣ учены, распрати на всякъдѣ почти до Читалищата и по ученитѣ ни да гы проси за нѣкои само свѣдѣнія по тѣзи часть, а ето години ся минѣхъ и минуватъ и то еще не ся е удостоило отъ никъдѣ да получи нѣщо таквозъ, ако и не до колкото трѣба точно и пълно. И какво виждамы ный между материалтъ прашанъ отъ всякъдѣ за обнародваніе въ поврѣменното негово списаніе? Нищо по-вече отъ таквызи нищо и никаквы стихотвореніица, дребны уломкы отъ безразборны прѣводы; прикасѣщици и романчета, а нищо за въ работѣ. Не по-старо отъ нашето по съставеніето си Гръцкото читалище въ Цариградъ, но по-честито отъ къмъ членоветѣ участницы въ неговитѣ прѣдпріятія, то намѣри и богатыкоито да назначатъ награды и учены конто да зематъ на себе си такъвъ полезенъ трудъ и ето че извѣсти вече издаваніето на подробны изслѣдованіѣж, Иширъ, Тесссалиѣж, Македоніѣж, Тракіѣж и Ладіѣж, когато ный не смы ся сдо-

были еще ни съ едно по-подробно описаніе ни за единъ градъ, ни за едно село даже въ собственно Българіѣ! Да ли е и това защото «Турцытъ не даватъ» или защото «Гърцытъ ни прѣчатъ» или токо си е все отъ нашето равнодушіе и немареніе.

Ный бы ся далеко увлѣкли ако речѣхмы да ся протремъ въ избличенія които заслужама отъ всякъ странж за той наше равнодушіе и немареніе, както въ това що поменжхмы тѣй и въ много другы отношенія, за туй и побързвама да ся върнемъ върху прѣдметътъ отъ който зехмы поводъ да прѣдпоставимъ тѣзи нѣколко думы, Намѣреніето ни е да поговоримъ за народноститъ въ Турско.

Собственны извори за този прѣдмѣтъ, слава Богу, и до днесъ ный нѣмамы никаквы, а онѣзи на чуждытъ що смы видѣли до сега, както казахмы, сж и неточны и не вѣрны. На послѣдне врѣме единъ отъ професорытъ въ Загребъ, на име Фране Брадашка, е написалъ нѣкакъ повѣрно и по-совѣстно единъ членъ по тѣзи часть, като е по прѣчистилъ и изложилъ по-нагледно онова що е можѣлъ отъ другы да събере и самъ да узнае. Този неговъчленъ носи названіето *Славенытъ въ Турско* но расправа въ кратко и за другытъ народности. Отъ този членъ ный ще прѣдставимъ на читателитъ си нѣщо въ изводъ и нѣщо въ прѣводъ, ржководены по прѣводътъ му въ Сръбското поврѣменно списаніе *Млада Србадія*.

Сѣдищата на славенытъ въ Турско, казва Брадашка, ся простиратъ отъ Дравж и Дунавъ до Егейското и отъ Синето (ядранско) до Черното море; дѣто ще ся каже тѣ сж въ сърдцето на Гръцко-славенскыйтъ или юго-источныйтъ полуостровъ. — Но туй пространство отъ Сѣверъ къмъ Югъ и Югоистокъ, и отъ Западъ на Истокъ, така сж натрупаны планины и планинскы бърда, щото за голѣмы равнины кажи че и мѣсто не остава; само по край Ядранското море и на длъжъ по край Егейското, както и по край нѣкои голѣмы рѣкы, каквото на примѣръ на длъжъ Дунавъ, Марицъ и другы корыщата що има тѣсны нѣкои равнинкы. Таквази-то повърхность на тѣзъ земж е много прѣчила и прѣче на сношеніята между населеніята на тѣзи поцѣпены мѣстности и негли е отъ това и туй, дѣто

славенытѣ въ тѣзь страны не сж могли да ся сближатъ помежду си и да ся прилюбятъ едно друго по тѣсно, а еще повече при оскуднытѣ сръдства за съобщенія въ по-старо врѣме на тѣхнѣтѣ малко-много дѣятельность. Отъ една страна положеніето на земьтѣ, а отъ другѣ врожденното у Славенытѣ тежненіе за племенскѣ самостоятельность сж главната причинѣ на тѣхното и до днесъ разюединеніе.

Чудно е наистинѣ, дѣто славенытѣ на всякъдѣ почти населяватъ вжтрѣшнытѣ страны на сушѣтѣ, и само на малкы нѣкои мѣстца допиратъ до море. Както всжду почти въ Европѣ тѣи и въ Турско славенытѣ гы отдѣля отъ морето по една ремычкѣ отъ чуждѣ народность. И то е негли отъ това дѣто че животътъ имъ и занятіята имъ сж таквызи. Славенинѣтъ и въ Турско, както и по-другытѣ земи, повечето живѣе и работи тѣи както е запомнилъ отъ бащи и дѣды: както нѣкога си тѣи и доднешній день Българитѣ орѣтъ земьтѣ и сѣжтъ, а Сърбитѣ ся занимаватъ повече съ скотовѣдство; на занаеты и търговіѣ и еднитѣ и другытѣ нѣматъ присърдце, та не имъ и спори.

Споредъ жителството си Турската държава прилича много на Австро-унгаріѣ, и въ еднаѣтѣ и въ другѣтѣ държавѣ има народы различни по кръвь и происхождение, и въ еднаѣтѣ и въ другѣтѣ славенитѣ съставятъ по-многолюдното население, но откъмъ напрѣдокътъ и въ тѣзи двѣтѣ венитѣ сж много по-назадъ отъ много по-малкытѣ народности съ които живѣѣтъ заедно. Като сравнимъ славенытѣ въ Турско и въ Австріѣ и особенно онѣзи въ пѣрвѣтѣ отъ тѣзи държавы, съ разнытѣ около тѣхъ сѣсѣды, ще намѣримъ че на всякъдѣ тѣ колкото сж по-много толкозь сж и по-долни отъ тѣхъ, и всякога сж подчинены на вляніето на другытѣ. Забылѣжено е, и съ прискърбіе го казуваме, че дѣто и да ся сръщнѣтъ славенитѣ съ другѣ нѣкой чуждѣ елементъ, тѣ все подпадатъ подъ неговото вляніе, присвояватъ нравытѣ му послѣ языкътъ му и най-послѣ сливатъ ся съвършенно съ него и тѣи съ врѣме не остава ни поменъ за името и народностьтѣ имъ. (Слди)

П. Р. Славейковъ.

За женскія полъ:

За языкатъ и обяснѣнето

Нѣма съмненіе че е грозно нѣщо и неприятно губятъ органъ (гласъ), но още по-отвѣтително е неточно-то познаваніе на собственіятъ си языкъ! Много полъзно е да познаваме чужди язици, особено нѣкои-си, нъ да незнаеме матеріятъ си, то е дѣйствително голѣмъ укоръ!

За това нѣщо обаче нещъ да ти приказвамъ, защото съмъ увѣрена че у тебъ соаственіятъ ти языкъ (както у сѣко добръ възпитано лице) прѣво мѣсто занимава и че подобръ го познавашъ отъ колкото чуждиты. Освѣнъ това, пази са да не при казувашъ твърдъ гласовито, този навикъ не ся срѣща съ неизбѣжнитѣ за полътъ ни качества, съ нежността и скромността. Отбѣгнува и онази мода, която понастоящемъ въобще прѣобладава: сиречь употребяваніето въ языкатъ ни чужды рѣчи и несвойственны израженія. Много лица, ако и отъ родътъ ни, вижда ся, да владѣятъ по-добръ съ чуждиты отъ колкото съ собственіятъ си языкъ; съ такива приказвай языкъ, какъвто тѣ искатъ да приказватъ, за да невъзбуждашъ присмѣватъ и удивленіето имъ, че Българка български говори!! Нъ въ сѣки случай, всждѣ и привсѣкиго употребявай смѣло матеріятъ си языкъ!

Свършвамъ съ това, щото сичкото Ти отнасяніе да бжде благородно и серіозно. Отбѣгвай прилежно сичко, което ся зове подражаніе, неестественность и приструвка. Дѣйствителната прелестъ незнае прекаленость и тогава нѣ е пріятна, когато ако и приучена поне естествено изглѣдва. Да ся приучваме на доброто не е грѣхъ; сичко, което спомага за усъвършенствуваніето на добръ възпитанни хора, трѣбва да изучимъ, защото на свѣтатъ непринасяме друго освѣнъ способности, които исподиря добрата майка трѣбва да възбужда въ насъ: —

IV.

За домашното на женитѣ заниманіе.

Който иска да е спокоенъ, щастливъ и весель, който не ще да му ся види времјато дълго, който иска да

ся препоръчи за личностъ достоуважаемъ и полезенъ, той трѣбва съкогажъ да бжде дѣятеленъ. Богъ ни е прѣд-определилъ за непрестаннъ дѣятелность, длъжни сме слѣдователно да ся трудимъ да исполняваме съ удоволствіе съкакъвъ видъ заниманія и да работимъ, колко можемъ много. У онези хора, които неиспълняватъ това си прѣд-назначеніе, животатъ отива на пусто и тѣ сж за отеке-ніе на хората и на земятъ. Надѣвамъ ся, сестро драга, че ты никогажъ нѣма да принадлежишь въ числото на тези нещастни сътворенія; потребнитъ прѣдуготовленія за това си пріела съ отхранатъ си, и съ Божія воля ще исплнявашъ длъжноститъ си. Малко образованитъ нъ имотнитъ лица мислѣтъ че работата принадлежи само за хора отъ по долни съсловія и че унижава онѣзи, които бы могли да я отбѣгнѣтъ. Това е чудно и врѣдително мнѣ-ніе! Пословицата казва че само необразованія-тъ богатъ отбѣгва работатъ и че дълговрѣміе-то само нему е познато. Ако си имотна неупотребявай имота-тъ си за да ся искупвашъ отъ длъжности-тъ си, ако не отъ пазеніе-то на добродѣтель-тъ, а то поне за собствено-то Твое щастіе. Когато заплатишь за писарь който да държи зарадъ тебе домашнитъ смѣтки, на домакыня за да надзирава всичко, на слугыни да шѣжтъ и рѣдѣтъ всичко тебе потребно, за да тя облѣчѣтъ отъ главатъ до краката; когато углавишь дойка да ти уміе, облѣче, приспи дѣцата ти и за да си поиграе съ тѣхъ; учителка, която да ги учи; знаеш ли какво си купувашъ? — Дълговрѣміе, неспокой-ствіе и нещастіе. Какво повече може да ни занимае и зачуди въ добръ урѣдена домашность, отъ колкото една млада и весела, ако и просто, нъ съкогажъ вкусно и чисто облѣчена домакыня? Съ удоволствіе я глѣдаме, защото тя за всичко има попеченіе си, всжде има внима-телното си око, и знае що ся врѣши въ съкой жгълъ, на късо рѣчено тя е душатъ на всичкія-тъ домъ, осьтъ око-ло която ся всичко врѣти; тя е примѣрътъ на познани-цитъ си и на слугынитъ си, удоволствіето на мъжя си, украшеніето на семейството си, и обычана отъ Бога и отъ хора-та.

Знаѣж сестро, че ты обычашъ да работишь; не трѣ-бва въ това отношеніе да тя поучавамъ; знаѣж че ты зна-

ещъ че дѣятелността ѝ украсява и дава значеніе на животътъ ѝ, и че е изворотъ на спокойствіето и щастіето, знаѣжъ че ти е познато, че за да ся направи отъ нищо нѣщо е Божіе качество, а да ся направи отъ малкото много, помни че то е дѣло на попечителната рѣка и на мждратъ глава. Обычай работатъ и нейното брѣме тѣй не-ще усѣщашъ, както майка неусѣща, когато дръжи любезното дѣте на рѣцетъ си. Дълговрѣміето е най свирепатъ на свѣтатъ болестъ, защото тя мѣчи и душатъ и тѣлото. тя ще та овладее ако бы да ся отдадешъ на леностъ и бездѣйствието. А не ще да я познаешъ никога, ако бждешъ всѣкога занимамата. Ако бы че тя нападне нѣкогашъ незадоволствіе и неспокойствіе, тогава прилежно ся занимавай и работатъ ще тя избави отъ лошото ти расположение; когато кръвьтъ въ жилитъ ти почне полека да забикаля, работатъ ще да ѝ даде ново съживяваніе, И тѣй искашъ ли да бждешъ съкога здрава и весела, работи постоянно и съ удоволствіе, защото който мысли «че нищо да ся не прави, не ся прави зло,» той ся лъжи. Нечинността ѝ е прѣстѣпленіе, защото Богъ е сътворилъ съка въщъ за една опредѣлена цѣль, и отъ съкога иска, като е тѣй, работа и заниманіе съразмѣрно съ здравіето и силитъ му; ленивitätъ унищожавя Божіитъ прѣдопрѣдленія. Ако искашъ да ся спирашъ съ удоволствіе и спокойность надъ заминалото си, бжди съкога полезно занимамата. На краятъ на животатъ ѝ не е никое себезнаніе тѣй пріятно и полезно както това: «Работихъ, колкото можяхъ, непроживяхъ суетно нито день, нито часъ.» Ако искашъ да си приготвишъ такова утѣшеніе на свѣршваніето на денятъ, испитвай цѣлодневното си заниманіе и цѣлодневнитъ си мысли; поразмыслювай сичко, което правишъ и мыслишъ, и по такъвъ начинъ като ся владашъ съкоги, на краятъ на животатъ си съ пріятность ще си напомнявашъ минжлостъта.

Нѣкои млади жени, като искатъ да забѣлжватъ нѣкакъ бѣгающіятъ си животъ, иматъ навикатъ да пишжтъ дневникъ; тоя навикъ не е укорителенъ; нъ рѣдко принася нѣкаква полза или забавленіе. Обыкновенно въ такива дневници дамитъ нищо неговорѣжтъ за дневното си заниманіе, нищо за това що ся мыслили и чувствовали, най-

повече приказвать за онова, щото е станало. Въ младостъж си и азъ съмъ писала дневничкъ; нъ спокойніятъ животъ въ обятіята на майка си и баща си, въ отечеството си, нѣма много различни и особенни приключенія, малко различава единіятъ день отъ другіятъ. И когата слѣдъ нѣколко години прочетохъ трудно събранигъ тези свезки увѣрихъ ся че като прочетъ само малко отъ него имамъ чече понятіе за цѣліятъ дневникъ. Намыслихъ друго яче да пишъж. Този начинъ препоръчвамъ и тебъ, сестро! Имамъ книга, която съмъ нарѣкла паметникъ; въ нея отъ нѣколко години записвамъ по-достоизабѣжителнитъ приключенія на животътъ си. Имамъ друга книга, която съмъ нарѣкла седмична книга; въ нея бѣлежъ сѣка седмица своето заниманіе на прѣзъ недѣлжтъ сичко щото четъ и сѣко ржкодѣліе. За да направъж пріятно това писаніе, записвамъ въ него миѣніето си върху сѣко едно списаніе, което четъ. — Много пжти тази работа ми е была за полза. На краятъ на сѣка седмица глѣдамъ да свършъ наченататъ си работа, за да можъ да я забѣлжжъ въ седмичнатъ си книга; въ четеніето сѣкога избирамъ; глѣдамъ да ся сдобіжъ съ полезни и поучителни книги, защото быхъ ся свѣнила да издамъ миѣніето си въ своитѣ записванія за нѣкакъвъ глупавъ романъ. Сега, когато приравямъ тая седмична книга, съ пріятность съзирамы че освѣнъ врѣмето, въ което съмъ была болна, никоя седмица на животътъ ми не е минала безъ полза.

Нъ за да промѣнуваме дѣятеленъ и полезенъ животъ трѣбва отъ рано да привикваме на работатъ и трѣбва да умѣемъ да си я правимъ пріятна. Желала быхъ, драга сестро, щото освѣнъ ржкодѣліята и домашнитѣ познанія, които вече имашъ, непрестанно още повече да ги умножавашъ, защото скоро ся насыща този, който знае малко начини заниманіе; жена, която никогашъ и съвсѣмъ не ся залава съ домашното заниманіе и иглатъ, колкото и да е образована, тя все неизвршва прѣдзначеніето си и често бива на себе си и на другитѣ утѣгителна. Колкото повече въ това отношеніе знае и умѣе, толкозъ повече е щастлива и достоуважаема. Нашето прѣдопрѣдленіе съвършено различа отъ мжжкото, и ній въ сичко различаваме отъ мжжетъ.

На друго мѣсто ще ти приказвамъ, сестро, за искуствата и дарбигъ, които споредъ моето мнѣніе, сж прістѣпни на женигъ. Нъ прѣди всичко ще говорѣж за потребнитъ на насъ всички ни занимаія, които трѣбва да ся земжтъ особито въ вниманіе при отхранатъ. Сѣкоя отъ насъ трѣбва да знае добръ числителницатъ, трѣбва да знае да готви и да разбирава отъ сѣко домашно заниманіе, трѣбва да умѣе да скрои, ушіе и направи всичко, въ къщи потребно. Немалко утѣшеніе ще познаешъ, сестро моя, когато урѣжданіето на домътъ тебъ ся повѣри, и ти умѣешъ да направишъ всичко, отъ което имашъ нужда, и което нѣкои жени отъ неискуственостътъ и неумѣніето си другиму повѣриватъ. Дрѣхатъ съ твоятъ рѣжа скроена и ушита или украсена, ястіето, което сама ще приготвишъ, много повече ще тя задоволява и напълнина ще ти костува, отъ колкото когато ги купишъ готови. Много госпожи могатъ помисли че недоста благородно бы употребили врѣмето си съ подобни занимаія, особенно когато това врѣме (споредъ тѣхното мнѣніе) бы могли другояче, много по-пріятно да проминжтъ. Нъ въ голѣмо заблужденіе сж тѣзи, които тѣй мислжтъ, и азъ тѣмъ не прѣдлагамъ мнѣніето си. Домашніятъ животъ е окръжіето, което Богъ нѣмъ е назначилъ, тихото щастіе въ миръ и спокойствіе е единственнатъ цѣль, която трѣбва да ся трудимъ да постигнемъ. На жена не прилича да ся отдаде съвършенно на публикатъ и на наукитъ, у сѣкоя иглатъ трѣбва да занимава мѣсто; книгитъ, въ които записваме домашнитъ расходи трѣбва да почитаме повече нежели нотитъ и романитъ. Не ся съобразява съ прѣдопрѣдѣленіето на женатъ щото тя вѣчно да стои при книгитъ или постоянно да ся занимава съ искуствата. За похвала достойна е тази, която умѣе равно, както съ главатъ тѣй и съ рѣцетъ си да работи.

Разуматъ е най-добріятъ посрѣдственникъ за всичко, когато са посѣвѣтваме съ него, блазе ни; за всичко може да има доста врѣме тая жена, която раничко става, малко врѣме жертвува на облѣклото си, която не пріима и неправи излишни посѣщенія, която нечете глупави романи и която нецѣни твърдъ високо забавленіето. Знажъ, сестро, че ты ще испълнявашъ длѣжноститъ си, че ще

обстаравашь всичко, което ся изисква отъ женатъ, и човѣкатъ, който е длъженъ да ся грижи за своето потребно образование и усъвършенствованіе, защото знаѣхъ че ты ся гнусишь отъ бездѣйствието!

Още веднажъ тя моляж, драга сестро, имай удоволствие въ домашното заниманіе; твоето облѣкло чисто и вкусно малко ще ти коштува, когато сама си го направишь, не ще познаешъ никога отѣкчителното дълговрѣміе, не ще бѣдешъ за отекненіе нито на себе си нито на другытъ, защото работатъ цѣла ще тя занимае.

Когато почнешъ да урѣждашь своятъ или родителскіятъ си домъ не ще намирашь порѣдкъ и вкусъ, ако бы че непристоишь сама за всичко. Колкото и да имашъ слугыни, никогашъ не ся облѣгай на тѣхъ, не защото тѣ бы были недостойны за това, нъ защото мъчно е за по-малко образованіятъ да удовлетвори нашатъ воля и вкусъ. Съ надзираваніето ся поучаваме, и така ся намаляватъ погрѣшкитъ и мѣмраніята. Когато сѣдишь въ нѣкое събраніе или на оглѣдалото, незабравяй готварницатъ; никоя работа не ни посрамява, напротивъ сѣкоя ни украсява, сѣкожъ ни придава нови прелѣсти. А когато женатъ изпълнява достатъчно длъжноститъ си и при това е обогатена съ науки и искусства, тогава само е всеобщо почитана и обожавана, и сѣкое нейно искусство придобива двойна цѣна. Такова е поне моето мнѣніе за тѣзи работа, ако знае нѣкой по-добро и по-полезно, има свободнатъ си воля въ изборатъ. (Слѣдва)

(Превода отъ чехски)

Ека Карамикова

Калоферъ.

Изъ живота на едно момче

Въ прочитаніето на Исторіятъ на едно момче нашето вниманіе падна най-много на това мѣсто, дѣто ся изображава поведеніето на немилостивытъ господари къмъ тѣхнытъ бѣдны слугы и храняницы. Понятіята на господаритъ на това момче, колкото за тѣхнѣтъ господарскъ

власть, сжъ понятія на повечето отъ Българетѣ; по такъ причинъ азъ са рѣшихъ да дамъ на печатъ настоящійтъ очеркъ.

«По този начинъ, азъ достигнахъ, казва момчето, до това мѣсто на своѣтъ исторіѣ, когато околнитъ условія имахъ възъ мене такъзи вліяніе, на което слѣдствіята носѣхъ въ душѣтъ си и до сега. Тоя периодъ са продължава цѣлы три години отъ 185 до 185, и разказваніето му ще хвърли достаточнъ свѣтлинъ на моето поведеніе въ сичкото послѣдующе врѣме. Това е врѣмето на службѣтъ ми при братія Теобалдовы въ Тюбингенъ.

Теобалдытѣ бѣхъ трима и роднини на баща ми, прѣдъ когото имахъ високо достоинство, защото сполучили да придобѣхъ значеніе и общественно положеніе на далечъ отъ своето мѣсторожденіе и съ свои и собствени силы. Споредъ баща ми такъзи хора могътъ да примысловать не само за себе си, нъ и за другытѣ, и другы да настаивахъ. Отъ това щомъ достигнахъ 13 години, баща ми побърза да ма прати при тѣхъ да станъ человекъ.

Това мое вчеловѣченіе азъ поченхъ отъ найдолнитъ степени на слугарството, защото такъзи бѣхъ правилата на моятъ вчеловѣчителѣ. Службата ми бѣше обременителна и доста неопрѣдѣленна. Освѣтъ слугуваніето на едно отъ търговскытѣ заведенія, азъ бѣхъ принуденъ да слугувамъ и въ кѣщи, да тичамъ по пазаръ за сичко и да слугувамъ на лицето на сръдній отъ Теобалдытѣ, който живѣяше на заведеніето.

Тежка бѣше моята служба, нъ азъ не ѣ усѣтихъ сичкѣтъ тежестъ изведнажъ, или защото бѣхъ малкъ и не съзнавахъ положеніето си на пълно, или защото обхожданието на господаритѣ ми бѣше получило онажъ лютость, коякъто показвахъ отсетнѣ, когато умрѣ баща ми. Както и да е, новото ми положеніе и новото мѣсто ма занимавахъ доста и не ми давахъ да усѣтъхъ неприятното на положеніето си. Първата година прѣминахъ за мене безъ особени потрясенія: азъ можъ да рѣкъ, че тя са относя повече къмъ дѣтинскытѣ безгрѣжны години, нежели къмъ моето момчештво.

Съвсѣмъ друго е значеніето на слѣдующитѣ двѣ го-

дины; баща ми умрѣ въ началото на вторжтѣ годишѣ и неговата смърть накара господаритѣ ми да мислятъ, че вече сѣ пълны господари надъ мене и че моята сѣдба е въ тѣхнитѣ рѣцѣ. Победеніето на единъ отъ Теобалдытѣ, когото ще кръщамъ съ буквятѣ В., изведнажъ са измѣни. Жестокъ, гнѣвливъ и скъперникъ отъ природѣ, той придобы една болѣсть, която го правяше постоянно мраченъ, горчивъ, недоволенъ и подозрителенъ. За своитѣ физически страданія той искаше да наказва сичкитѣ около него. Въобразете си сега, какво е било моето положеніе прѣдъ лицето на този недоволенъ человекъ, на когото съмъ былъ принуденъ да слугувамъ дѣня и нощя. Моето сирачество и моята беззащитность го правяхъ плененъ господарь надъ мене, такъвъ господарь, който може да иска отъ мене най-слѣпѣ покорность. Азъ не различавахъ отъ единъ рабъ по нищо. Като рабъ азъ не можахъ да оставя господаритѣ си или да са упрѣж на тѣхный произволъ. Азъ не значахъ за В. нищо и моята воля не струваше ни единъ бобъ прѣдъ вселието на господаритѣ ми.

Главното правило на Теобалдытѣ бѣше да убиятъ въ мене личнитѣ ми наклонности и волѣж и да искоренятъ онова, което днѣсь наричаме самостоятелность. Своя воля, личны наклонности и самостоятелность не трѣбать на единъ слуга, и Теобалдытѣ добросѣвъстно са трудяхъ надъ искорененіето на тѣзи Божии дарбы, които ны отличавать отъ животнитѣ. Тѣхный идеалъ бѣше всецѣла покорность на господарскятѣ волѣж. Колкото повече са приближавашъ до този идеалъ, толкози по-добъръ ще бѣдешъ за братията; и напротивъ, колкото повече си запазвашъ личнитѣ качества, толкози по-лошъ ще бѣдешъ.

Положеніето на другитѣ момчета. моитѣ сверстници, още повече ми отваряше очитѣ и още повече ма правяше да осѣщамъ свето злощастіе. Живота поченъ да ми става тежкъ и душата ми са възмущаваше; нѣ да са противѣжъ явно на притѣсеніята азъ още не смѣяхъ, защото патриархалнитѣ понятія за господарскятѣ власть бѣхъ още силны за мене. Азъ намразихъ отъ сичкъ души онова положеніе, което ма правяше слуга на много души, безъ да ма запази колко-годѣ отъ обидитѣ и притѣ-

сненіята на нѣкого. Струва ми са, че никой ни бы скло-
нилъ да живѣе като мене — само за хората.

Въ Тюбингенъ работитъ сж по многочисленни и тър-
говіята по-жива. Отъ това на слугитъ и на момчетата по
търговскитъ заведения сѣкога са заплаща добръ. Много
отъ моитъ свръстници са хваляхъ сѣ заплатитъ и сѣ сво-
бодятъ си; много отъ тѣхъ ми показвахъ, че знайтъ за-
що слугуватъ; много други говоряхъ, че слугуватъ тамъ,
дѣто намирахъ по-голѣмъ ползъ и повече свободж. Въ
сговоритъ сѣ господаритъ си тый имахъ свободж да прѣ-
длагатъ условія, да избиратъ службж споредъ наклонно-
ститъ си и силитъ си. Сичко това бѣше далечъ отъ ме-
не. Азъ нѣмахъ свободж да правя сговоръ, не можахъ
да кажъ: това ще извършвамъ и онова и толкова ще зе-
ма за службжтъ си. По тажъ причинж думитъ на моитъ
свръстници произвождахъ въ душжтъ ми цѣлж революцѣж.
Несправедливостъта на патриархалнитъ отношенія поченж
да ми са рѣдставлява ясно и желаніята ми за свободж
отъ день на день ставахъ по силны.

Поклатенъ въ увѣреніята си за ползжтъ отъ можжтж
службж на Тесбалдытъ, азъ не са забавихъ да показвамъ
сжмнѣніята си прѣдъ господаритъ. По нѣкога азъ са у-
пирахъ на тѣхнитъ заповѣди; другъ пжтъ отвърщахъ на
гълчетѣ и показвахъ, че не искамъ да бядж безъ волж
и слѣпъ и глухъ. Въ можжтж простотж азъ мисляхъ, че
моитъ господари ще поискатъ да научжтъ причинитъ на
таквози мое поведеніе и ще внесжтъ въ отношеніята си
нужнитъ поправки. На праздно! Сухитъ имъ сѣрдца не
бѣхж достъпны за човѣщинж, каквито сж останжли и до
днѣсь. Тый можахъ да ма направжтъ единъ отъ най-до-
бритъ си хора, защото Господъ не бѣше ма лишилъ ни
отъ способности, ни отъ добро сѣрдце; въ не го напра-
вихъ. Намѣсто да ма задобржтъ и привържтъ сѣ едно
разумно и меко обхождане, тый почетжхъ моето промѣ-
неніе за прѣстжнно якоглавіе и са рѣшихъ да го изго-
няжтъ сѣ горчивы укори и сѣ немилостивы боюве. Тый
бѣхж увѣрены, че колкото по тежкы сж псувнитъ и бо-
юветъ, толкози по-скоро ще извадѣжтъ изъ главж ми яко-
главіето. Безумна мисль! На силжтж азъ противополо-
гахъ съпротивленіе до ожесточаваніе, което най-послѣ на-

кара господаритѣ да рѣшѣтъ, че отъ мене челоувѣкъ не ще излѣзе.

Заклученіето е право, и азъ самси са чудѣж какъ останахъ челоувѣкъ. При жестокоститѣ на моитѣ господари мъчно може да останешъ челоувѣкъ, каквото ны и увѣрватъ многочисленны фактове. Има примѣри, дѣто момчета на тѣзи сами господари сѣ умирѣли млады зелени, защото имъ е было убито чесголюбіето и увѣреніето въ собственнитѣ силы; има други момчета дѣто сѣ подивѣвали. Азъ са отарвахъ отъ тѣзи печалны послѣдствія, нѣ не съвсѣмъ на пълно. Нѣкои лоши сѣтнини са забълѣжватъ и до сега, както ще кажемъ по-долу. Да умрѣ отъ притѣсненіята или да поглупѣж азъ не можихъ; нѣ имаше другъ страхъ. Живостъта и буйностъта на моя характеръ можахъ да ма докаратъ до голѣмо ожесточеніе и да ма направѣжтъ немилостиво убіецъ. Много пѣти ми дохаждахъ мысли за отмыщеніе, много пѣти ма залавяше бѣснотѣ и ма буташе въ пѣти на злодѣйствата. Какъ избѣгнахъ това искушеніе, днѣсь не съмъ въ състояніе да си обяснѣж.

Като направихъ таквози разумно заключеніе, че отъ мене не ще излѣзе челоувѣкъ, моитѣ господари бѣхъ длѣжны да ма оставятъ свободенъ. Нѣ тый не мысляхъ така. Тѣхната полза имъ казваше, че единъ бесплатенъ слуга, ако и упоритъ, е се по-полезенъ, отъ колкото добрытѣ слуги съ заплатѣ. На мѣсто да ми дадѣжтъ свободѣжтъ, тый помислихъ, че отъ тукъ на татѣкъ иматъ безграничнѣ власть надъ мене, тоя загубенъ сынъ. Моята беззащитность ги правяше да вѣрватъ, че тѣхната власть надъ мене е непоколебима. Отъ тогава сичкытѣ ми дѣла бѣхъ лоши и кривы за господаритѣ, и за сичкытѣ трѣбаше да слушамъ хулы и да търпѣжъ наказаніе. Оплакваніята ми са считахъ за упорство, а желаніето ми да са отърва отъ тираническѣжтъ власть бѣше посягателство врѣхъ тѣхнытѣ господарскы правдини. Не можахъ да кажъ нѣщо, което да не са почете за винѣж; не можахъ да стѣпнѣж безъ да сгрѣшѣж. Сичко са виждаше зло и прѣстѣпно.

Това може да са види прѣувеличеніе; нѣ не е. Който знае Теобалдытѣ и особенно В.; който знае, какъ са обхожда послѣдній съ сичкый свѣтъ, и съ своитѣ соб-

ственны дѣца, той ще намѣри думѣтъ ми доста умѣренны. За такъвъ чловѣкъ азъ не можахъ да знача нѣщо; отъ това при другото азъ поченяхъ да търпѣж лишение отъ дрѣхы и отъ сичко друго. Угорченъ до дѣното на душжтъ си и отчаянъ въ надѣждытъ си за добры дни, азъ нарочно извикахъ наказаніята само и само да угорчавамъ мжчителитѣ си. Като не отдѣляхъ добрытъ ми работы отъ лошитѣ, нѣ сичкытъ приемахъ еднакво, азъ не си давахъ трудъ да трѣсѣж доброто нито да го струвамъ на онѣзи, които ма мжжжтъ. Моето съпротивленіе до толкози заслѣпяваше господаритѣ ми, щото тый бѣхж готовы сичко да кажжтъ за мене.

Отъ това, дѣто по нѣкога земахъ отъ заведеніето по 5 — 6 крейцера да си купѣж нѣщо, господаритѣ ми направехж отъ мене такъвъ голѣмъ крадецъ, който е достоенъ за най-голѣми немилости. Наистиниж, азъ бѣхъ повиненъ, като земахъ тѣзи пары безъ позволеніе; но тажъ повинность не бѣше само моя. Ако имахъ свободж да си искажж малкытъ желанія и ако можахъ да искамъ по нѣколко крейцера за тѣзи нужды, азъ не быхъ си позволилъ да направѣж еднж краджж. Много грѣшжтъ тѣзи родители и господари, които не зематъ въ вниманіе дѣтскытъ желанія и не удовлетворяватъ законнытъ отъ тѣхъ. Тый научаватъ дѣцата да търсѣжтъ незаконны срдства и да вървжтъ въ кривы и околны пѣтища.

В. имаше обычай сѣкы вечеръ да прави възліанія на Бахуса заедно съ нѣколко пріатели и много пѣти число-то на чашитѣ са загубваше и заплаченото за тѣзи чаши са забравяше. Сѣкый отъ тѣзи случаи бываше горчивъ за мене. Подирь сѣкый такъвъ кейфъ, В. са залавяше да са сърди, че съмъ му зелъ отъ джебоветѣ пары, и да ма наказва. Не стигахж другытъ причины за бой, че трѣбаше да са притури повж клеветж! Богъ нека ми е свидѣтель: азъ никога не съмъ ни помыслялъ за таквози нѣщо. Безъ да гледа моитѣ оправданія, В. направи новото обвиненіе еднж отъ главнытъ причины да си излива гнѣва на мене. Едно нѣщо не знажж още: намѣренно ли бѣше обвиненіето, или така са струваше на В.

Мъмраніята и боиветѣ бѣхж най-малкото отъ слѣдствіята на клеветжж. По тежко за мене бѣше бесчестіе-

то. Господаритѣ ма прѣдставяхъ, като никакъвъ и убивахъ честытъ ми прѣдъ другытъ хора. Моето честолюбие са нараняваше и азъ поченяхъ по-малко да вѣрвамъ въ себе си. Азъ поченяхъ да са срамувамъ отъ хората и да ги избѣгвамъ. Отвѣнъ другарытъ ми не прѣпущахъ случай да ма нарекътъ крадлю, и въ къщи сѣкый си позволяваше да са посмѣе въ очитѣ на едно сираче. Днѣсь азъ бы са смѣлъ надъ сѣкжъ клѣветжъ и бы са благодарилъ на своѣжтъ невинность; нъ тогава мыслитѣ ми бѣхъ други и азъ неможахъ да слушамъ присмѣхытъ равнодушно. — Моитѣ оправданія не струвахъ нищо прѣдъ всесиліето на увѣреніята на В. Освѣнъ нѣколко слугы, други никой не щѣше да влѣзе въ моето положеніе и да вѣрва моятъ невинность. Отъ това хората поченяхъ да ми са виждатъ лоши и несправедливы. Азъ истиныхъ къмъ сичкы и не искахъ да са сближавамъ съ тѣхъ, нито да имъ говоря, което малко по малко са обърнж на привычкж. И днѣсь, когато вѣрвамъ въ добринякъ на хората и когато искамъ да бждж съ сичкытъ близккъ, и днѣсь не можж да надвѣя тая е студенижкъ къмъ хората и това избѣгваніе. Азъ са отдалечавамъ отъ сичкы безъ да го усѣщамъ. Въ тѣзи врѣмена спичелихъ и друго едно свойство: да не усѣщамъ ни охотж, ни дързость да говорж прѣдъ другытъ и да са забърквамъ при първото възраженіе. Не може человекъ да говори свободно и дързновенно, когато дълго врѣме му е былъ языка свързанъ и когато никой не е щѣлъ да го слуша и да го по насърчи. Моитѣ мысли и усѣщанія си оставахъ неискazаны; така задушены си оставатъ и до сега. Азъ сѣкога усѣщамъ много, нъ въ разговора са явявамъ твърдѣ бѣденъ отъ чувства и мысли.

Голѣмата неблагоприятность отъ дѣйствителный животъ ма накара да търсж утѣшеніе въ областытъ на фантазіжжтъ и на мечтытъ. или въ религіжжжтъ. Акатистното пѣніе и молитвытъ не липсувахъ отъ устата ми ни деия ни ношя. Много пжти азъ прѣкарвахъ една часть отъ ноштытъ на молитвж и на колѣно прѣклоненія. Житіята на свягытъ станяхъ обыкновеніото мичтеніе, и равнодушіето къмъ свѣта отъ тѣхъ прѣминж и въ душажжтъ ми и отъ день на день порастнуваше. Много пжти ми дохождаше на умъ да подражавамъ на нѣкой святой и да отхвърля сѣвсѣмъ тоя тежккъ и лъжовенъ свѣтъ.

Въ това настроеніе ма свари войната на 18
 Военнытъ дѣйствиа и появиеніето на неприателя развлече до нѣкъдѣ мрачнытъ мысли на моѣжтѣ замаянѣ главѣ. Азъ пакъ погледнхъ на земѣжтѣ и надѣждытъ ми за по-добро състояніе оживѣхъ. Отворихъ са много новы работы и сичкы са прѣдадохъ на извѣпреднѣ дѣятелность. Момчетата получихъ по добры заплаты и еще повече са освободихъ отъ подчиненіето, защото нуждата правяше господаритѣ по-невзыскателны. Надѣяхъ са и азъ, нѣ работытъ скоро ма разувѣрихъ; Моиѣтъ господари не разбирахъ ни отъ врѣмето, ни отъ нуждѣ, защото тый не виждахъ въ своя робѣ какво да е право да ги оставили да правя съ тѣхъ сговори за ново положеніе. Нѣколко опытанія, които направихъ за да са отърва отъ Теобалдытъ не ми помогнѣхъ нищо. На други господари да идъ не ма оставихъ вѣтытъ, а въ тѣлото на волонтерытъ не ма приехъ зарадъ малолѣтството ми. (Слѣдва)

И.

КЛАДЕНЕЦЪ-ТЪ

АПОЛОГЪ

Трима пѣтници ся срѣщнаха една сутрень прѣдъ единъ кладенець.

Пръвый бѣше художникъ; вторый, единъ важень старецъ; третій, едно младо момче трѣсяще единъ овцѣ изгубенъ.

Надъ кладенеца са виждаше съ стары буквы слѣдующій надписъ: **ВЗЪМЕТЕ МЯ ЗА ПРИМѢРЪ.**

Като си утолиха жяждѣжтѣ, тримата пѣтници трѣсиха значеніето на този съвѣтъ даденъ на онія които минавать отъ тамъ.

Художникътъ проговори: — този кладенець, каза той, провозда водытъ си си прѣзъ обширны страны; смѣшява ся съ водичкы, съ рѣчици и става най послѣ единъ голѣмъ рѣкѣ. Надписътъ ны поучава чи трѣба да работимъ непрѣстанно за да ся обогатимъ.

Старецътъ ся изрази така: — Азъ намирамъ другъ смисль въ тѣжъ легендѣ. Кладенецьтъ напоява бесплатно ясичкы онія които ся доближаютъ до него. Неговътъ при-

мъръ ни показва чи трѣба да бѣдимъ полезни на ближния си.

Младото момче слушаше и мълчеше. Нъ като го попытаха какъ са тълкува надписътъ, отговори: — Водата на единъ кладенецъ не струва пары освѣнь зко е чиста. Щомъ е омръсена, тя става отвратителна, щото и самытъ животны даже не щѣтъ да си натопятъ устата въ неѣж. За да смы почитаеми трѣба да бѣдемъ съ чистѣ душѣж.

Л. Говчевъ.

Гласъ отъ Музы

Кѣмъ Бѣмарскый народъ.

О! любезни еднородци,
Драгы ми ученолюбци,
Милно моля всинца Васъ,
Чюйте тозъ отъ горъ гласъ.

Свѣтлы, благодатны Музы,
Драгытъ Минервы другы,
Отъ Вѣсточный небосводъ
Съ трѣбѣж выкаты нашъ народъ.

«О! народе, благъ на имя,
«А пакъ славенъ на прѣзмя,
«Слушай, Мѣдрость ты зове
«За учебны трудове.

«Стига тѣмность ты владѣла
«И до днесъ ты тѣй държѣла
«На невѣжеството робъ
«У несвѣсть катъ мъртвецъ въ гробъ.

«Вси народи околъ тебе
«Промышлявать днесъ за себе
«Зарадъ свой животъ щастливъ,
«Ты же ... крайно небрѣживъ!

«Пострѣсни ся, бѣдный роде,
«Ободри ся, врѣмя дойде,
«Въ просвѣщенный днешній вѣкъ
«Дай на нашій глась от'екъ.

«Науми си че у дрѣвность
«Ты си былъ развитъ въ ученность,
«Съ просвѣщеніе озаренъ
«И съсь славж, честь даренъ.

«Книжнина забогатѣла
«Въ теб' тогава е цвѣтѣла
«И е была свѣтлина
«За вси Славскы плѣмена.

«Тѣ чрѣзь теб' ся просвѣтили,
«Съ писменность обогатили,
«Та съ учебный твоя зракъ
«Сж прогнѣлы грозный мракъ.

«Тѣ напрѣдвать днесъ въ учене
«И въ народно просвѣщеніе,
«Ты же простъ и помраченъ,
«Отъ вси добрины лишенъ.

«Нѣ настава вече врѣмя
«Да отмахнемъ тьмно бремя,
«И отъ нашій святъ олтарь
«Да приемнешъ свѣтлый даръ.

«Ето имашъ веч' сполукж
«Чрѣзь просвѣтж и наукж
«Къмъ напрѣдкъ да слѣшишь,
«Сждбж си да уллучишь.

«Теб' тя мѣдрость веч' обыча,
«Просвѣщеніе ти приличя:
«Стига проче ты си спалъ,
«Тѣй въ невѣжество осталъ.

«Доста вече толкозъ врѣмя
 «Твое ся таило имя
 «Въ простотѣ и несвѣсть,
 «Безъ народнѣ славѣ, честь.

«Днесъ е вѣкъ за просвѣщене,
 «За народно, ей! съзнание :
 «Проче чой нашъ трѣбный гласъ
 «И послѣдвай мѣдро насъ.»

Тозъ е, братя, гласъ отъ Музы
 Кой зове днесъ всинца назн
 Да възлюбимъ мѣдростѣтъ
 И образованностѣтъ.

Доста толкозъ що сме спали,
 Въ мракъ и бѣдность тѣй остали!
 Доста у невѣжество
 Мило ни отечество!

Нека дойдемъ вечъ въ съзнание,
 Че днесъ безъ образование,
 Безъ наукъ, свѣтлинѣ
 Нѣма за насъ добринѣ.

Насъ ны Музы вечъ обычатъ,
 Свѣтлѣ бѣдѣщностъ ни вричатъ
 Славѣ честь, величѣ
 И благополучѣ

Хайдемъ проче вси съгласно,
 Съ рѣвностъ и единомушно
 Къмъ наукъ да спѣшимъ,
 Съдѣбѣ си да уллучимъ.

Д. Стаичевъ

Варна, 18 Маѣл 1871г

Поради нѣкоп размѣстванія ще станѣтъ въ зетѣтъ мѣрки за по-чисто отпечатванѣ на *Читалище* печатанѣто окъснѣ и въ бързанѣ да ся напечата за по-скоро пропустили ся нѣкои погрѣшки въ поправѣнѣтъ за което ся изискува списхожденѣто на читателѣтъ.